

Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

Τόμ. 1 (2006)

5ο Συνέδριο ΕΤΠΕ «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»

Μεθοδολογία διδακτικού υλικού για τα Θέματα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Γιάννης Μητροφάνης

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μητροφάνης Γ. (2026). Μεθοδολογία διδακτικού υλικού για τα Θέματα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. *Συνέδρια της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση*, 1, 868–875. ανακτήθηκε από <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/cetpe/article/view/9210>

■ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Γιάννης Μητροφάνης

Εργαστήριο Διαπολιτισμικών & Μεταναστευτικών Μελετών
Δρ. Παιδικής Λογοτεχνίας
Πανεπιστήμιο Κρήτης
mitrofanis@edc.uoc.gr

Περίληψη

Με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σχεδιάστηκε ένα πλήρες εκπαιδευτικό πρόγραμμα για την επιμόρφωση των ομογενών εκπαιδευτικών σε θέματα νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ο σχεδιασμός των διδακτικών ενοτήτων για τη νεοελληνική λογοτεχνία βασίστηκε στην πολυσυστημική προσέγγιση του λογοτεχνικού φαινομένου, την από κοινού δηλαδή μελέτη της ελλαδικής λογοτεχνίας για ενήλικες, της παιδικής λογοτεχνίας και της λογοτεχνίας της διασποράς. Παράλληλα, μία σειρά παιδαγωγικών παραμέτρων, όπως το επαγγελματικό και ακαδημαϊκό προφίλ των εκπαιδευτικών, το διδακτικό υλικό για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό, καθόρισαν, ως ένα βαθμό, τη μεθοδολογία για το σχεδιασμό του υλικού.

Λέξεις Κλειδιά

εξ αποστάσεως εκπαίδευση (σύγχρονη/ασύγχρονη), λογοτεχνικό σύστημα, λογοτεχνία της διασποράς, λογοτεχνική ιστορία, παιδική λογοτεχνία, επιμόρφωση εκπαιδευτικών, λογοτεχνικό πολυσύστημα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μία ακόμη πρόκληση για το εκπαιδευτικό μας σύστημα γενικότερα, ιδιαίτερα όταν οι νέες τεχνολογίες μπορούν να ικανοποιήσουν μία ουσιαστική ανάγκη στην επιμόρφωση των ομογενών εκπαιδευτικών. Ωστόσο, μία σειρά προκλητικών ερωτημάτων ανακύπτουν, όταν σχεδιάζεται ένα διδακτικό υλικό για μια ιδιόμορφη ομάδα εκπαιδευτικών στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση της ομογένειας:

- Ποιο είναι το ακαδημαϊκό και επαγγελματικό προφίλ της συγκεκριμένης ομάδας εκπαιδευτικών;
- Ποιες κατεπείγουσες επιμορφωτικές ανάγκες πρέπει να καλυφθούν στο πεδίο των ανθρωπιστικών επιστημών;
- Τι είδους διδακτικό υλικό για τους μαθητές μας έχουμε σχεδιάσει και υλοποιήσει στα πλαίσια του Προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» και ποιες ανάγκες επιμόρφωσης εκπαιδευτικών προκύπτουν από το συγκεκριμένο διδακτικό υλικό ;
- Ποιο πρέπει να είναι εν τέλει το περιεχόμενο μάθησης στις ανθρωπιστικές επιστήμες και ειδικά στα θέματα νεοελληνικής λογοτεχνίας;

ΤΟ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΚΑΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Ως προς το αρχικό μας ερώτημα η εμπειρία και η γνώση που προέκυψαν και προκύπτουν από τη δράση *Προμηθέας* του Προγράμματος «Παιδεία Ομογενών», η οποία περιλαμβάνει σειρά επιμορφωτικών σεμιναρίων, αλλά και οι μελέτες που την πλαισίωσαν, αποτελούν μία αρκετά εύγλωττη ακτινογραφία των επιμορφωτικών αναγκών του εκπαιδευτικού στις πολυδαίδαλες μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. Μελέτες σχετικά με την επιμόρφωση ομογενών εκπαιδευτικών (Πετράκη, 2003) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι αυτή η κατηγορία εκπαιδευτικών δεν αποτελεί μία συμπαγή και ομοιογενή ομάδα. Αντιθέτως, το ιδιαίτερο γνώρισμά τους είναι η ετερογένεια ως προς τις διαφορετικές κοινωνικοπολιτισμικές προϋποθέσεις που φέρουν, η διαφοροποιημένη και ποικιλόμορφη κατάρτιση που έχουν και, τέλος, οι διαφορετικοί τύποι σχολείων στα οποία υπηρετούν.

ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΤΕΡΟΤΗΤΑ

Το διδακτικό υλικό που έχει σχεδιαστεί και παραχθεί στα πλαίσια του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» απευθύνεται σε μαθητές ελληνικής και μη καταγωγής – δηλαδή σε ομοεθνείς, η αλλιώς ομογενείς, και σε αλλογενείς – της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτή η θεσμική και εθνοτική διαφοροποίηση των ομάδων εμπλουτίστηκε παράλληλα με το γεωγραφικό, το κοινωνικοπολιτισμικό και το παιδαγωγικό κριτήριο. (Δαμανάκης, 2001). Η θεωρητική αφετηρία για το σχεδιασμό του διδακτικού υλικού είναι «ο πολιτισμικός εμπλουτισμός, μέσα από τη δυναμική διαδικασία της ενδοελληνικής πολιτισμικής συνάντησης και αλληλεπίδρασης, ο οποίος οδηγεί στη διεύρυνση της κοινής βάσης των διαφόρων ελληνικών ταυτοτήτων χωρίς να τις ομογενοποιεί και να τις ακυρώνει». (Δαμανάκης, 2001, σ. 74).

Με βάση την παραπάνω αρχή, το υλικό για την ελληνική λογοτεχνία θα πρέπει να καλλιεργεί τόσο την **ταυτότητα** (κοινά χαρακτηριστικά στοιχεία) όσο και την **ετερότητα** (ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στοιχεία), και συνεπώς οφείλει να αντλεί τα περιεχόμενά της από όλους τους κοινωνικούς χώρους της παροικίας, της χώρας διαμονής και της Ελλάδας. Συνεπώς το διδακτικό υλικό για την ελληνική λογοτεχνία θα έπρεπε να συνδυάσει τρία λογοτεχνικά συστήματα: της παιδικής και νεανικής λογοτεχνίας, της λογοτεχνίας των ενηλίκων και, τέλος, της λογοτεχνίας της διασποράς. Για το σκοπό αυτό σχεδιάστηκε η σειρά ανθολογίων *Τα Χελιδόνια*, υλικό το οποίο απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 6 έως 12 χρόνων, και αποτελεί το υλικό κορμού. Εσχάτως ολοκληρώθηκε η επιμέλεια ενός ακόμη βιβλίου, το οποίο απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 13 έως 18 χρόνων, στο οποίο ανθολογούνται κείμενα Ελλήνων λογοτεχνών της διασποράς, συμπληρώνοντας έτσι το δεύτερο πυλώνα διδακτικών εγχειριδίων, εκείνο του υλικού ετερότητας. Πρόκειται για μία καινοτόμο προσπάθεια, η οποία φιλοδοξεί να αναδείξει τις μέχρι τώρα λησμονημένες ή έστω αφανείς πτυχές της λογοτεχνίας της διασποράς (Μητροφάνης, 2004).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Ο τίτλος *Θέματα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* ηχεί σίγουρα αμφίσημα. Παράλληλα, ο όρος διανθίζεται από μία σειρά αντιθέσεων και συνειρμών: ελληνικός

πολιτισμός vs ελλαδικός πολιτισμός, ελλαδική λογοτεχνία vs λογοτεχνία της διασποράς, λογοτεχνία ενηλίκων vs λογοτεχνία για παιδιά και νέους. Ειδικότερα, η ευρύτητα του γνωστικού αντικειμένου σε συνδυασμό με τις ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας, οι οποίες δεν προσεγγίζουν ολιστικά το λογοτεχνικό φαινόμενο και εξοβελίζουν τόσο την παιδική, όσο και τη λογοτεχνία της διασποράς, δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν υπόδειγμα μιας σύντομης περιοδολόγησης της λογοτεχνικής μας ιστορίας. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι η ιστορία της νεότερης ελληνικής λογοτεχνίας έχει γραφεί περίπου τριάντα φορές έως σήμερα (Γιώργος Κεχαγιόγλου, 1980). Η παραδοσιακή μορφή της Ιστορίας της λογοτεχνίας, όπως αποτυπώθηκε τόσο στη λογοτεχνία της δυτικής Ευρώπης, όσο και στις κατά καιρούς ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας, τείνει να αντικατασταθεί πλέον από επισκοπήσεις συγκεκριμένων περιόδων ή λογοτεχνικών κινημάτων. Η συνοπτική σκιαγράφηση των λογοτεχνικών εξελίξεων θα πρέπει να διακρίνεται για τη συνοχή, την αμοιβαιότητα και την αλληλεξάρτηση μεταξύ των επιμέρους λογοτεχνικών συστημάτων (λογοτεχνία ενηλίκων, λογοτεχνία για παιδιά, λογοτεχνία της διασποράς).

Η λογοτεχνική ιστορία: από το λογοτεχνικό σύστημα στο λογοτεχνικό πολυσύστημα

Το ερώτημα τι είναι λογοτεχνία και τι αυτή περιλαμβάνει, προκαλεί ενδεχομένως αμηχανία, γιατί σίγουρα δεν θα μπορούσαμε να ορίσουμε οντολογικά την έννοια λογοτεχνία, αναζητώντας ορισμούς κορυφαίων κριτικών, ή επιστρατεύοντας κάποιους διάσημους συγγραφείς. Οι όποιοι ορισμοί δεν θα μπορούσαν σίγουρα να αντέξουν σε κριτικό έλεγχο. Επιπλέον, ένας οντολογικός καθορισμός της λογοτεχνίας δεν μπορεί να απαντήσει στο ερώτημα: αν η λογοτεχνία είναι μία τόσο σταθερή οντότητα, τότε γιατί αλλάζουν διαρκώς οι αντιλήψεις περί της φύσης και της λειτουργίας της; Γιατί τα χαρακτηριστικά της δεν γίνονται αποδεκτά ως ειδοποιά σε οποιοδήποτε τόπο και χρόνο; (Φρυδάκη, 2003). Η λογοτεχνία ως έννοια εμφανίζεται συμπαγής αλλά ιστορικά ουδέποτε υπήρξε. Θα ήταν περισσότερο συνετή μία ιστορικό-εξελεγκτική εξέταση που λαμβάνει υπόψη τους κοινωνικούς και ιστορικούς προσδιορισμούς της λογοτεχνίας, και η οποία, κατ' αναλογία με την έννοια της γλώσσας, «εξαρτάται από τη χρήση της, τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο μία κοινότητα ανθρώπων, ένα έθνος ή μία κουλτούρα χρησιμοποιεί, αξιολογεί και απορρίπτει τα κείμενά της» (Τζιόβας 1987, σ. 33).

Μία θεωρία επομένως για τα περιεχόμενα της λογοτεχνικής μας ιστορίας θα έπρεπε να «συλλάβει το λογοτεχνικό φαινόμενο και την ιστορία του ως ένα συνεκτικό και αφομοιωμένο σύνολο συστημάτων» (Moisan 1992, σ. 124). Στο σύνολο αυτό διηθούνται σειρά λογοτεχνικών συστημάτων, όπως είναι η ελλαδική λογοτεχνική ιστορία, η λογοτεχνία της ελληνικής διασποράς, η λογοτεχνία για παιδιά και νέους. Έτσι κανένα λογοτεχνικό φαινόμενο δεν συλλαμβάνεται εν κενώ, αλλά βασίζεται σε σχέσεις ανάμεσα στα στοιχεία, ορισμένες δε από αυτές είναι κυρίαρχες ή όχι, σε κάποιες στιγμές, ανάλογα με τα τρέχοντα κριτήρια επιλογής ή αποτίμησης. Έτσι στην περίπτωση μας η διαχρονική εξέλιξη στο σχεδιασμό και την έκδοση του διδακτικού υλικού τελικά κατόρθωσε να συνδυάσει τρεις διαφορετικούς λογοτεχνικούς κανόνες: αφενός στη σειρά του ανθολογίου *Τα χελιδόνια* κυριαρχεί η παιδική λογοτεχνία, έπεται η λογοτεχνία των ενηλίκων, ενώ στο *Ανθολόγιο για τη διασπορά* αποκλειστικά επιλέχθηκαν κείμενα συγγραφέων και ποιητών της ομογένειας.

Αυτή η προσέγγιση στην ανάγνωση της λογοτεχνικής μας παράδοσης ικανοποίησε ταυτόχρονα δύο βασικά κριτήρια: εκείνο των σύγχρονων θεωριών για τη λογοτεχνική ιστορία, καθώς και το κρίσιμο διακύβευμα της φιλοσοφίας του προγράμματος, την ανάδειξη δηλαδή τόσο της ταυτότητας, όσο και της ετερότητας.

Αντιστοίχως οφείλαμε να δράσουμε και στο σχεδιασμό του επιμορφωτικού προγράμματος, προκειμένου οι εκπαιδευτικοί να συλλάβουν την ευρύτητα της νεοελληνικής λογοτεχνικής ιστορίας. Πώς θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε τις απαρχές της ελλαδικής λογοτεχνικής ιστορίας μετά το 1821, αν δεν μελετήσουμε τα πολιτιστικά κέντρα του ελληνισμού της ιστορικής διασποράς την περίοδο του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, τον ρόλο των φαναριωτών, τον ρόλο των Επτανήσων ή πολύ περισσότερο τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι κοινότητες της λεγόμενης ιστορικής διασποράς, όπως είναι το Παρίσι του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα, το Άμστερνταμ, η Οδησός ή το Λονδίνο. Συνεπώς, το σύστημα της λογοτεχνίας της διασποράς έχει συμβάλει δυναμικά στην ανανέωση της ελλαδικής λογοτεχνίας. Αποσαφηνίζονται έτσι οι πολλές, ταυτόχρονες και εν γένει ετερόκλητες αφετηρίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας με χρονικό σημείο εκκίνησης την ίδρυση ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Παράλληλα, και στα νεότερα χρόνια παρατηρήθηκε το φαινόμενο οι λογοτέχνες της διασποράς, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια της μεταναστευτικής τους εμπειρίας, να μιμούνται το ύφος της ελλαδικής λογοτεχνίας που γνώριζαν μέχρι την ημέρα που έφυγαν οριστικά από την Ελλάδα. Η πρώτη γνωστή ελληνόγλωσση ποιητική συλλογή στην Αμερική, εκείνη του Δημήτρη Βαλάκου (Νέα Υόρκη 1912), έχει εμφανείς επιρροές από τα δημοτικά τραγούδια και την ποίηση του Παλαμά. Ο Γιώργης Κουτουμάνος (1876-1962) στις ποιητικές του συλλογές που εκδόθηκαν στην Αμερική πριν και μετά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, οικειοποιείται επίσης μοτίβα των δημοτικών τραγουδιών και αφιερώνει ποιήματα στον Παλαμά (Στεφανίδου, 2004). Η διάκριση μεταξύ λόγιας και λαϊκής παράδοσης, κυρίαρχης σε όλο το φάσμα της ελλαδικής λογοτεχνικής ιστορίας, είναι εμφανής και στη λογοτεχνία της διασποράς. Αυτή η θεματολογική, αισθητική και γλωσσική διαφοροποίηση μεταξύ της λογοτεχνίας των μεταναστών είναι εμφανής σε συγγραφείς που ανήκουν σε πιο λαϊκά κοινωνικά στρώματα και γράφουν για να εκφράσουν κυρίως τον ψυχισμό τους και τη νοσταλγία για την πατρώα γη, και στους πιο μορφωμένους Έλληνες που κατέχουν λαμπρές θέσεις στον πνευματικό και ακαδημαϊκό χώρο της χώρας υποδοχής. Η ποίηση του ελληνοαυστραλού Δημήτρη Τσαλουμά ή τα διηγήματα του Δημήτρη Τζουμάκα, αν και έζησαν την ίδια περίπου εποχή, διαφοροποιείται αισθητά από την ποίηση του Ιωάννη Πόγα για παράδειγμα.

Παράλληλα, η εξέλιξη του παιδικού λογοτεχνικού συστήματος δεν μπορεί να κατανοηθεί πλήρως, αν δεν ληφθεί υπόψη τόσο η σχέση του με τη λογοτεχνία των ενηλίκων, όσο και η ασύμμετρη επικοινωνία του με την εκπαίδευση. Ποια είναι, για παράδειγμα, η χρήση των παραμυθιών στα ελλαδικά σχολικά εγχειρίδια το τέλος του 19^{ου} αιώνα; Από την άλλη, δεν θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε τη σταδιακή διαμόρφωση της νεοελληνικής παιδικής λογοτεχνίας σε σχέση με παρηκμασμένα αισθητικά ρεύματα της λογοτεχνίας των ενηλίκων. Πώς κατανοείται, για παράδειγμα, η άνθιση του ιστορικού μυθιστορηματος για παιδιά ή και του κοινωνικού, δεκαετίες μετά την ολοκλήρωση του κύκλου του σοσιαλιστικού ρεαλισμού ή του ρομαντισμού στη λογοτεχνία των ενηλίκων; Η διαιώνιση αισθητικών κανόνων και συμβάσεων της λογοτεχνίας των ενηλίκων στην παιδική λογοτεχνία, όπως επισημαίνει η Zohar

Shavit (1986, σ. 75) δεν είναι κάτι που πρέπει να εκπλήσσει και να συζητείται με όρους μιας «gesunkener Kultur». Αντιθέτως, θα πρέπει να προσεγγιστεί ως αποτέλεσμα των σχέσεων ανάμεσα στο σύστημα των ενηλίκων και σ' εκείνο των παιδιών. Σε αυτή την περίπτωση, η αποδοχή κειμένων του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, για παράδειγμα, στο σύστημα της παιδικής λογοτεχνίας κατέστη δυνατή, μόνο όταν οι κανόνες του σοσιαλιστικού ρεαλισμού άρχισαν να παρακμάζουν στο σύστημα των ενηλίκων. Είναι, επομένως, «ακίνδυνη» η οικειοποίηση τους από το παιδικό και νεανικό αναγνωστικό κοινό, αφού έχουν εν γένει τουλάχιστον αμφισβητηθεί και σε άλλες περιπτώσεις εξωραϊστεί (Μητροφάνης, 2003). Συνεπώς, αν η παιδική και νεανική λογοτεχνία λειτουργεί ως «υποθηκοφυλακείο» της λογοτεχνίας των ενηλίκων τότε ερμηνεύεται και η ετεροχρονισμένη, σε σχέση με τη λογοτεχνία των ενηλίκων πάντα, άνθιση του ιστορικού, πολιτικού και κοινωνικού μυθιστορήματος στην παιδική λογοτεχνία, ανάλογα πάντα με τις εποχές. Συνεπώς, δεν θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε τη λογοτεχνική ιστορία ως ένα απλό χρονικό με ονόματα και ημερομηνίες, αλλά ως ένα σύστημα συγκοινωνούντων δοχείων που το καθένα ωστόσο διατηρεί την πρωτοτυπία του, την ιδιαίτερη του φυσιογνωμία.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Το μάθημα *Θέματα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* προορίζεται να εξοικειώσει τον εκπαιδευτικό της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης με βασικές αρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας, γεγονός που θα του προσφέρει το απαραίτητο θεωρητικό υπόβαθρο, έτσι ώστε να αξιοποιεί στη διδακτική πράξη την πολυφωνικότητα των λογοτεχνικών κειμένων. Οι διδακτικές ενότητες διαπραγματεύονται θέματα, αισθητικά κινήματα και πρόσωπα – σταθμούς στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, χωρίς όμως, να εξαντλούνται όλες οι διαστάσεις και οι παράμετροι της λογοτεχνικής μας ιστορίας. Έτσι το μάθημα επιδιώκει να προσφέρει ένα πανόραμα της λογοτεχνικής μας ιστορίας και να αναδείξει τις πολλαπλές της αφετηρίες.

Γενική Περιγραφή Μαθήματος

Το διδακτικό υλικό που σχεδιάστηκε με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης προσκαλεί τους εκπαιδευτικούς σε ένα ταξίδι με το λογοτεχνικό κείμενο και την ιστορία του. Ξεκινάμε τη γνωριμία μας με το 19^ο αιώνα, μελετάμε τις πολλές και διαφορετικές αφετηρίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας αμέσως μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους (1830) και συνεχίζουμε μέχρι το σήμερα. Παράλληλα, αναδεικνύεται η πολλαπλότητα της νεοελληνικής λογοτεχνικής ιστορίας, η οποία διατηρεί ένα πολύπλοκο δίκτυο σχέσεων και αλληλεξαρτήσεων με άλλα συστήματα, όπως η παιδική και νεανική λογοτεχνία, η κοινωνική και πολιτική ιστορία αλλά και η λογοτεχνία της διασποράς. Στο σημείο αυτό έγκειται και η πρωτοτυπία του μαθήματος, καθώς σε αρκετές διδακτικές ενότητες συνεξετάζεται η αμοιβαιότητα και η αλληλεξάρτηση τόσο της λογοτεχνίας των ενηλίκων, όσο και εκείνης για παιδιά και εντάσσουμε στο πεδίο των λογοτεχνικών μας εξερευνήσεων και τη λησμονημένη, αλλά άκρως ενδιαφέρουσα λογοτεχνική ιστορία της διασποράς. Συνολικά σχεδιάστηκαν 10 διδακτικές ενότητες, η δομή των οποίων στηρίζεται στην *πολυσυστημική προσέγγιση*. Η πρώτη ενότητα, για παράδειγμα, έχει τίτλο: *Οι απαρχές της λογοτεχνίας (1830- 1880)* και σχολιάζει τις πολλαπλές αφετηρίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας, κάνοντας ένα ταξίδι –αστραπή στις κοινότητες της ιστορι-

κής διασποράς και στον τρόπο που επηρέασαν ως ένα βαθμό τη φυσιογνωμία της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Προσδοκώμενα αποτελέσματα

Ο σχεδιασμός του επιμορφωτικού υλικού έλαβε υπόψη του δυο πολύ βασικούς παράγοντες:

- α) την επιμόρφωση με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών της ελληνόγλωσσας εκπαίδευσης και,
- β) την επιμόρφωση με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών των ίδιων των εκπαιδευτικών.

Στην περίπτωση του μαθήματος της νεοελληνικής λογοτεχνίας, οι εκπαιδευτικοί μετά την ολοκλήρωση του επιμορφωτικού κύκλου θα πρέπει να:

- αναφέρουν τους κυριότερους σταθμούς της νεοελληνικής λογοτεχνικής ιστορίας·
- διακρίνουν τα χαρακτηριστικά των αισθητικών ρευμάτων που διαμόρφωσαν τη φυσιογνωμία της νεοελληνικής λογοτεχνίας·
- εντοπίζουν σε λογοτεχνικά κείμενα βασικά γνωρίσματα του αισθητικού κινήματος στο οποίο ανήκουν· και, τέλος
- προσεγγίζουν αποσπάσματα κειμένων και να αναλύουν ορισμένες από τις συμβάσεις γραφής τους.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ο σχεδιασμός του μαθήματος στηρίχθηκε στη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η οποία αποτελείται από δύο μέρη: το σύγχρονο και το ασύγχρονο. Απ' αυτό, το πρώτο, η τηλεδιδασκαλία (σύγχρονο), καλύπτει το ένα τρίτο (1/3) του χρόνου και το ασύγχρονο τα δύο τρίτα (2/3). Ως προς το σύγχρονο μέρος της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αυτό περιλαμβάνει μία σειρά διαλέξεων- διδασκαλιών για κάθε μία από τις ενότητες που σχεδιάστηκαν για το σκοπό αυτό.

Ασύγχρονη τηλεκπαίδευση και νεοελληνική λογοτεχνία

Κάθε ενότητα αποτελείται από το *βασικό κείμενο* το οποίο περιγράφει με σαφήνεια και συντομία τις βασικές αρχές κάθε θέματος που διαπραγματεύεται. Το κείμενο αυτό έχει συγγραφεί σύμφωνα με τους κανόνες και τις προδιαγραφές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και στην πραγματικότητα λειτουργεί υποστηρικτικά σε σχέση με το σύγχρονο μέρος της τηλεκπαίδευσης, τις διαλέξεις. Παράλληλα, στο βασικό κείμενο επισυνάπτονται, σε ηλεκτρονική μορφή πάντα, συνοδευτικά – συμπληρωματικά κείμενα, τα οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να μελετήσει, προκειμένου να εμβαθύνει περισσότερο στα θέματα που τίγονται. Τα συμπληρωματικά κείμενα στην πραγματικότητα συγκροτούν ένα υπέρ-κείμενο, το οποίο υποστηρίζει τόσο μεθοδολογικά, όσο και βιβλιογραφικά το βασικό κείμενο, το ηλεκτρονικό δηλαδή εγχειρίδιο. Για παράδειγμα στην υποενότητα 1.4.2 *Κατηγορίες παιδικού βιβλίου* (βλ. σχ. πίνακα), συμπληρωματικό κείμενο αποτελεί η εργασία της Σ.Ντενίση, *Η διεθνής και η ελληνική πορεία του Ροβινσώνα Κρούσου και των Ροβινσωνιάδων κατά το 18^ο και 19^ο αιώνα. Μία πρώτη προσέγγιση* (ΕΛΙΑ, 1987, σσ.67-81). Συνολικά επελέγησαν για τις δέκα (10) διδακτικές ενότητες τριάντα (30) συμπληρωματικά κείμενα, μέσω των οποίων ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναζητήσει περισσότερες πληροφορίες για κάποια θέματα που κρίνει ότι τον αφορούν άμεσα ή ενδιαφέρεται

απλώς να εμβαθύνει τις γνώσεις του. Παράλληλα, σε μερικές ενότητες κρίθηκε σκόπιμο οι αναγνώστες να παραπέμπονται σε ηλεκτρονικές διευθύνσεις, όπως για παράδειγμα ο κόμβος του Σπουδαστηρίου του Νέου Ελληνισμού, ο οποίος περιλαμβάνει ηλεκτρονικό ανθολόγιο κειμένων και αρχείων. Μέσω των ηλεκτρονικών διευθύνσεων ο αναγνώστης έχει την ευκαιρία να ακούσει τους ίδιους τους δημιουργούς να απαγγέλλουν έργα τους, με φωνοληψίες που είχαν πραγματοποιηθεί κατά το παρελθόν. Έτσι, ο Ελύτης απαγγέλλει το *Άξιον εστί*, ο Σεφέρης το *Ημερολόγιο Καταστρώματος* κ.τ.λ. Ενίοτε ο αναγνώστης παραπέμπεται σε ιστοσελίδες για τη θεωρία και κριτική της λογοτεχνίας ή σε βασικές βιβλιογραφικές πηγές.

Το τέταρτο συνθετικό στοιχείο της τηλεπιμόρφωσης για θέματα νεοελληνικής λογοτεχνίας αποτελείται από επιπρόσθετα κείμενα, συγγενές δηλαδή με το γνωστικό αντικείμενο υλικό, το οποίο πρέπει να μελετήσει υποχρεωτικά ο εκπαιδευτικός, προκειμένου να απαντήσει στις δραστηριότητες που πλαισιώνουν την κάθε διδακτική ενότητα. Τα κείμενα αυτά είναι κατά κανόνα ολόκληρα άρθρα ή αποσπάσματα μονογραφιών μέσω των οποίων ο αναγνώστης εμπεδώνει τις γνώσεις του.

Δραστηριότητες και ασκήσεις για τα θέματα νεοελληνικής λογοτεχνίας

Κάθε διδακτική ενότητα περιλαμβάνει σειρά δραστηριοτήτων και ασκήσεων αυτοαξιολόγησης, οι απαντήσεις των οποίων συνοδεύουν το διδακτικό υλικό. Οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης είναι κλειστού τύπου και συνήθως ζητούν από τον εκπαιδευτικό να «κάνει» κάτι το οποίο σχετίζεται με τα προσδοκώμενα αποτελέσματα μάθησης. Αντιθέτως, οι δραστηριότητες αντιστοιχούν σε ασκήσεις ανοιχτού τύπου. Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνεται ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα άσκησης αυτοαξιολόγησης.

7. Η παιδική λογοτεχνία σήμερα

ΑΣΚΗΣΗ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ: ΜΕ ΠΟΙΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΘΑ ΠΡΟΤΕΙΝΕΣ ΕΝΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ ΣΟΥ;

- α) το κείμενο να είναι γραμμένο στο α' πρόσωπο, γιατί έτσι ο αναγνώστης-παιδί νομίζει ότι τον αφορά άμεσα·
- β) να έχει στοιχεία περιπέτειας (κατασκοπεία, φυλακίσεις, απαγωγές κ.α) αγωνίας και σασπένς·
- γ) να ανατρέπει το κείμενο ό,τι γνωρίζουμε από τη σχολική ιστορία για ένα ιστορικό γεγονός για να ενδιαφέρει με τον τρόπο αυτό τον αναγνώστη·
- δ) να έχει ήρωες – πρότυπα, για να ταυτίζεται ο μικρός αναγνώστης μαζί τους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός επιμορφωτικού προγράμματος για τους ομογενείς εκπαιδευτικούς με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αποτελεί σίγουρα μία πρόκληση όχι μόνο για την ομογένεια αλλά και για το ελ-

λαδικό σύστημα επιμόρφωσης. Οι καινοτομίες τις οποίες εγκαινιάζουν οι νέες τεχνολογίες, προσδίδουν μία νέα δυναμική στην επιμόρφωση του εκπαιδευτικού. Παράλληλα η ευελιξία και η λειτουργικότητα που επιτυγχάνεται μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης επιλύουν μία σειρά ζητημάτων που κατά καιρούς καθήλωσαν τις μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Beaton, R. (1996), *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία*, Αθήνα: εκδόσεις Νεφέλη(Ελληνική μετάφραση)
- Δαμανάκης, Μ. (2001) Ομάδες – στόχοι και οργάνωση του εκπαιδευτικού υλικού, στο Βάμβουκας Μ., Δαμανάκης Μ. & Κατσιμαλή Γ. (επιμ.) *Προλεγόμενα Αναλυτικού Προγράμματος για την Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά*, Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ. Μ.ΜΕ., 69- 88.
- Κεχαγιόγλου, Γ. (1980), Οι ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας, *Μαντατοφόρος*, 15, 5-66.
- Μητροφάνης Γ. (2003), Ιδεολογικοί ανταγωνισμοί και η διεύρυνση του κανόνα της παιδικής λογοτεχνίας: η περίπτωση της Διδώς Σωτηρίου, *Επιστήμες της Αγωγής*, 2, 55-78.
- Μητροφάνης Γ. (2004) Από το σχολικό ανθολόγιο στη διαλογικότητα των πολιτισμών: προβλήματα κανονικοποίησης και μεθοδολογίας, στο Δαμανάκης Μ. & Μητροφάνης Γ.(επιμ.), *Λογοτεχνία της Διασποράς και Διαπολιτισμικότητα. Πρακτικά Δημερίδας, Ρέθυμνο, 24-25 Οκτωβρίου 2003*. Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, 130-147.
- Moisan Cl.(1992), *Η λογοτεχνική ιστορία*, Αθήνα: εκδόσεις Καρδαμίτσα (Ελληνική μετάφραση)
- Πετράκη, Κ. (2003), *Επιμόρφωση ομογενών εκπαιδευτικών σε ελληνικά Πανεπιστήμια*, Ρέθυμνο:Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.
- Στεφανίδου Αν. (2004) Η διασπορά στην ελληνοαμερικανική ποίηση, στο Δαμανάκης, Μ & Μητροφάνης Γ.(επιμ.), *Λογοτεχνία της Διασποράς και Διαπολιτισμικότητα. Πρακτικά Δημερίδας, Ρέθυμνο 24-25 Οκτωβρίου 2003*, Ρέθυμνο: Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, 33 – 46.
- Shavit, Z. (1986), *Poetic's of Children's Literature*, Athens and London: University of Georgia Press
- Τζιόβας, Δ. (1987), *Μετά την Αισθητική*, Αθήνα: εκδόσεις Γνώση
- Φρυδάκη, Ευ. (2003), *Η θεωρία της λογοτεχνίας στην πράξη της διδασκαλίας*, Αθήνα: εκδόσεις Κριτική.